כח: בשלשה פרקים פרק רביעי תענית

ויום טוב הראשון של פסח. הוא גומר הלל מכל שמונה ימי פסח לא משום דלא דמי למנוכה וסוכות דמנוכה דינא הוא לגמור הלל דכל הח' ימים היה הנס מתגדל והיה כל חד וחד יום טוב וכן בסוכות [1] כל יומא ויומא הוי י"ט לענמו לפי שפרי החג מתמעטין והולכין מכל פסח אינו משתנה לא מקרבנות ולא מיום טוב לכך אין גומרים בו הלל דלא יום הראשון והאחרון דגומרין מרי יומי משום דעבדינן אותו מספק הוי חד יומא לענין קריאת הלל וכן ביום שני של עצרת וכן יום של שמחת תורה ומש"ה יש לנו כ"א יום לגמור הלל:

אמר שמע מינה מנהג אבותיהם בידיהם. י"מ דאמנהג לא מברכינן [1] מהכא וכן משמע בסוכה בפרק לולב וערבה (דף מד:) דקאמר [2] אמר אביי הוה קאימנא קמיה דר' יצחק ואייתי היתא ערבה לקמיה שקל חציו חציו ולא ברך קסבר ערבה מנהג נביאים היא אלמא אמנהג לא מברכינן אבל רבינו תם פסק דמברכינן דלי אינתא דלא מברכינן אם כן מאי קאמר בגמרא כיון דשמעינהו דמדלגי ואזלי שמע מינה מנהג אבותיהם בידיהם וכי לא היה לו להכיר אי משום מנהג קרו ליה לא מברכינן ואי אינתא דאמנהג לא מברכינן ואי מברכי לא מנהג הוא וכי תימא דלא בא בתמילת קריאת הלל הא לא מי אמרת דהא רב איקלע לבבל קאמר דאי אינתא דבאמצע תפלה בא הוה ליה למימר איקלע לבי כנישתא ומדלא אמר מדלא ברכי מנהג הוא שמע מינה דאמנהגא נמי מברכינן והיינו דסוכה דמשמע דאמנהגא לא מברכינן היינו דווקא אמנהג דערבה דלא הוי אלא מנהג עלטול בעלמא ואמנהג דטלטול לא מברכינן אבל בשאר מנהג כמו קריאת הלל ואחריני כמו אותו מנהג ודאי מברכינן וכן הלכה למעשה ולפי זה יש ליהר שלא לדבר באמצע ההלל כיון שבירך אלא כן הוי מפסיק ונראה לדון ידיד מתויב לקרות ההלל אבל אם אינו רוצה לחייב עצמו הרשות בידו [3]: **ואשתכח** דכתיב עילויה. על אותו יד פירוש מצאו כתוב על היד שנתמכה מן הלבן אמת בני לאחרוני ביתיה כלומר ביתו של הקב"ה [4] אשלמת ליה כלומר וכתן נתת לו ויש מפרשים דהכתיבה הוה על הלבן הבלם וה"ק אשכחי עליה על הלבן הבלם אמת בני לאיתרוני ביתיה כלומר אתה רצית להחריב ביתו של הקדוש ברוך הוא וידך אשלמת ליה לכך שלמתי את ידך להקדוש ברוך הוא שתמכתי:

דכתיב

מאי שנא הלל דדחי דידיה ומאי שנא מוסף דלא דחי דידיה א"ל רב אשי השתא דלאו דידיה דחי דידיה לא כל שכן אמר ליה הכי קאמינא לך לא לידחי אלא דידיה אמר ליה איבא ר' יוסי דקאי כוותך דתניא ר' יוסי אומר כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד מעמד דמאי אילימא מעמד דשחרית הא תנא קמא נמי הכי קאמר אלא מעמד דמוסף דידיה נמי לא דחי אלא דמנחה [א] קרבן עצים דחי אלא לאו דנעילה שמע מינה דלא דחי דלאו דידיה לא דחי שמע מינה וליתני נמי באחד בניסן לא היה בו מעמד מפני שיש בו הלל וקרבן מוסף וקרבן עצים אמר רבא זאת אומרת הלילא דבריש ירחא לאו דאורייתא דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק [2] שמונה עשר יום בשנה יחיד גומר בהן את הלל ואלו הן שמונת ימי החג ושמונת ימי חנוכה ויום טוב הראשון של פסח ויום טוב (ראשון) של עצרת [3] ובגולה עשרים ואחד יום ואלו הן [3] תשעת ימי החג [7] ושמונת ימי חנוכה [7] ושני ימים הראשונים של פסח [8] וב' ימים טובים של עצרת רב איקלע לבבל חזינהו דקא קרו הלילא בריש ירחא סבר לאפסוקינהו כיון דחזא דקא מדלגי דלוגי אמר שמע מינה [9] מנהג אבותיהם בידיהם תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר: ה' דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז כו': נשתברו הלוחות מנלן דתניא [3] בששה לחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל רבי יוסי אומר בשבעה בו מאן דאמר בששה ניתנו בששה ניתנו ובשבעה עלה משה מ"ד בשבעה בשבעה ניתנו ובשבעה עלה משה דכתיב [1] ויקרא אל משה ביום השביעי וכתיב [2] ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה עשרים וארבעה דסיון ושיתסר דתמוז מלו להו ארבעין בשיבסר בתמוז נחית אתא ותברינהו ללוחות וכתיב [3] ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל וישלך מידיו את הלוחות וישבר אותם תחת ההר: בטל התמיד גמרא: הובקעה העיר ב"י [4] הוה והכתיב [5] בחדש הרביעי בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר וכתיב בתריה [5] ותבקע העיר וגו' אמר רבא לא קשיא כאן בראשונה כאן בשניה דתניא בראשונה הובקעה העיר בתשעה בתמוז בשניה בשבעה עשר בו: שרף אפוסטמוס את התורה גמרא: העמיד צלם בהיכל מנלן דכתיב [6] ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שומם וחד הוה והכתיב [7] ועל כנף שקוצים משומם אמר רבא תרי הוו ונפל חד על חבריה ותבריה ליה לידיה ואשתכח דהוה כתיב [8]

אנת

מאי שנא הלל דדחי דידיה. מעמד דשחרית: **ומאי שנא מוסף דלא דחי דידיה.** דקתני יום שיש בו מוסף אין בו [1] מנחה ולא קתני אין בו מוסף דלא דחי דידיה אלא דמנחה: **הכי קאמינא.** הכי קא בעינא למימר: **אלא דידיה.** דמוסף: ה"ג **רבי יוסי אומר כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד.** ואתנא קמא פליג דאמר יום שיש בו מוסף אין בו [2] נעילה ואתא ר' יוסי למימר דיש בו מעמד אע"פ שיש בו מוסף: **אלא דנעילה הוא.** דאמר ר' יוסי דיש בו מעמד ואין מוסף דוחה אותו: **באחד בניסן.** דאית ביה הלל דרשאי חדש: [3] **קרבן עצים.** (קרבן מוסף) דבני אדם בן יהודה: **ואם אומרים.** מדלא קתני נמי באחד בניסן אלמא הלל דרשאי חדש לא דמי ליה למעמד שמע מינה דלא דאורייתא הוה א] אלא מנהגא בלבקמן: **מנהג אבותיהם בידיהן.** אבל הלל דמנוכה כגון באחד בטבת ודאי דחי דכיון דנביאים תיקנוהו שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל ברה שלא תבא עליהן כשנגלין יהו אומרין אותו על גאולתן [4] כדאורייתא דמי: **יחיד.** כלומר אפי' יחיד גומר בהן את ההלל שבל אחד ואחד חייב לגמור בו את ההלל. במסכת ערכין [5] מפורש מאי שנא דגומר כל ימי החג ובפסח לא גומר אלא יום ראשון משום דחג הסוכות חלוק בקרבנותיו וכל אחד ואחד כחג בפני עצמו דמי: **וגגולה.** שעושין שני ימים טובים משום ספיקא: **דמדלגי דלוגי.** כגון אנן דמדלגין לא נני ה' לא נגו ונתחיל מן ה' זכרנו יכרך: **לא יתחיל.** אינו צריך להתחיל בראש חדש: **ר' יוסי אומר בשבעה.** וטעמייהו מקרא במסכת שבת בפרק ר"ע [6]: **בשבעה עלה משה.** לקבל הלוחות כלומר ולאי ליכא מאן דפליג עלה דמתני' דקתני דבי"ז בתמוז נשתברו הלוחות מכלל דכולהו סבירא להו דבשבעה עלה [7] ולאו מקרא נפקא לן דבשבעה עלה דהאי דכתיב וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי אימא מאן דדרים ליה במסכת יומא [8] כי אחר מתן תורה הוה: משבעה נסיון עד י"ז בתמוז אימא מ' יום כ"ד בסיון שהוא מלא וי"ז בתמוז הרי מ' יום שעמד משה בהר: **גמרא.** כך קיבלנו מאבותינו: **ומעת הוסר התמיד לתת שקוץ שומם וגו'.** דבעת שהוסר ונתבטל התמיד נאותו היום נתן שקוץ שומם דהיינו הועמד צלם בהיכל: ה"ג **והא כתיב על כנף שקוצים.** כלומר הא כתיב קרא אחרינא דכתיב ביה שקוצים דמשמע תרי: **תרי הוו.** שהעמידן מנשה בהיכל: **ונפל חד על חבריה וקטעיה לידיה.** והנקטע לא קא חשיב והיינו דכתיב שקוץ אחד: **אשתכח דכתיב.** על ההוא צלם כתי אנת

עין משפט נר מצוה

ים א מיי' פ"ג מהל' מגילה ותענית הל' ו: ב ב מיי' שם הלכה ז [וכ מלפם שבת פ"ב דף יא.]:
כא ג מיי' שם טוש"ע א"ח סימן תרמד סעיף ג:
כב ד מיי' שם טוש"ע א"ח סימן תרפג:
כג ה מיי' שם טוש"ע שם סימן תפח סעיף ג:
כד ו מיי' שם טוש"ע א"ח סימן תלד סעיף ג:
כה ז מיי' שם [וסי"ח מהל' ברכות הל' טז] טוש"ע א"ח סימן תכב סעיף ב:

תורה אור השלם

1. וְיַשְׁכֵּן בְּבוד יי עַל הַר סִינַי וַיְכַסֵּהוּ הֶעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הֶעָנָן: שמות כד טז
2. וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה: שמות כד יח
3. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיַּרְא אֶת הָעֵגֶל וּמְחֹלֹת וַיִּחַר אַף מֹשֶׁה וַיַּשְׁלֵךְ מִיָּדָיו אֶת הַלֻּחֹת וַיְשַׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר: שמות לב יט
4. בַּחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ וַיֶּחֱזַק הָרָעָב בָּעִיר וְלֹא הָיָה לֶחֶם לְעַם הָאָרֶץ: ירמיהו נב ו
5. וְתִבָּקַע הָעִיר וְכָל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה יִרְחֹטוּ וַיֵּצְאוּ מֵהָעִיר לַיְלָה דֶרֶךְ שַׁעַר בֵּין הַחֹמֹתַיִם אֲשֶׁר עַל גַּן הַמֶּלֶךְ וְכַשְּׂדִים עַל הָעִיר סָבִיב וַיֵּלְכוּ דֶרֶךְ הָעֲרָבָה: ירמיהו נב ז
6. וּמֵעֵת הוּסַר הַתָּמִיד וְלֵתֶת שִׁקּוּץ שֹׁמֵם יָמִים אֶלֶף מָאתַיִם וְתִשְׁעִים: דניאל יב יא
7. וְהִגְבִּיר בְּרִית לָרַבִּים שְׁבוּעַ אֶחָד וְחֲצִי הַשָּׁבוּעַ יַשְׁבִּית זֶבַח וּמִנְחָה וְעַל כְּנַף שִׁקּוּצִים מְשֹׁמֵם וְעַד כִּלָּה וְנֶחֱרָצָה תִּתַּךְ עַל שֹׁמֵם: דניאל ט כז

הגהות הגר"א

[א] גמ' אלא דמנחה דנעילה ש"מ מו. כל"ל:

רבינו חננאל

ואוקימנא למתני' דתנא דידן סבר קרבן [מוסף] דיחה מעמד דנעילה דמעמד דמוסף, ור' יוסי פליג עליה. דתניא ר' יוסי אומר כל יום שיש בו [מוסף יש בו] מעמד, ואוקימנא יש בו מעמד בנעילה, דסבר דידיה והוא מעמד דמוסף דחי, דלאו דידיה והוא מעמד דנעילה לא דחי. דייק רבא, מדלא קתני באחד בניסן לא היה בו מעמד, והנה יש בו

מסורת הש"ס

(א) גמ' כפוסקיע"ש ואפשרכמ דהוה מתיב עליהדה לאתרוכי ביתיה יידך אשלמת ליה: (ב) תש"י ד"ה ומ"ש מוסף כי' אין בו במנחה ולא קתני אין בו במוסף דלא: (ג) ר"ה ש"ב ר' יוסי כי' אין בו בנעילה ואתא: (ד) ד"ה בפחד כי' ד"ה מס"ד דקרבן מוסף וקרבן עצים דבני אדם: (ה) ד"ה בשבעה כו' ס"ל דבשבעה עלה ולא בששה דמקרא נפקא לן כי' מתן תורה הוה בשבעה כו' וכדי"ל: (ו) תוס' ד"ה אמר כי' לא מבברכינן בדמוכה הבא וקן משמע כי' דקאמר אמר אביבו הוה קאימנא קמיה דר' אלעזר בר צדוק ואייתי ההוא גברא ערבה קמיה: (ז) שם ד"ה ואמנהגא כי' הקב"ה ידך אשלמת וכו' להקב"ה אמתכמי ידך הם"ד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תש"י ד"ה אלא אומרת וכו' אלא מנהגא בלבקמן מנהגא וכו'. ק"ב הכל דבור אחד ודו"ק:

מוסף רש"י

בששה לחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל. דהא דכתיב ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי. פכילא לה כר' יוסי הגלילי דאמר בפ"ק דיומא (ד.) אם היה מעשה אחר עשרת הדברות, ור' יוסי פכילא ליה דמשה וכל ישראל עומדים לקבל עשרת הדברות ולא בא הכתוב אלא לחלק כבוד למשה שנאה פו ר. ובשבעה עלה. לקבל הלוחות ומסה מ' יום (יחזא ד.).

רבינו גרשום

מ"ש הלל דדחי דידיה ומ"ש מוסף דלא דחה דידיה. התם קאי, דקתני במתניתין יש בו הלל אין בו מעמד דשחרית קרבן מוסף אין בו במנחה ופריך מה קשישא מ"ש הלל דדחי מעמד בתפלה דידיה דהיינו שחרית, ומוסף לא דחי מעמד בתפלה דידיה, דקתני אין בו מנחה, דמשמע אבל במוסף עצמו איכא מעמד. א"ל. יכי בעיא לך דמוסף דחי דידיה, השתא מנחה דלא הוה דידיה דחי ליה מוסף ממעמד, דידיה דמוסף מיבעיא. אמאי? דחי נמי במנחה, הא הלל לא דחי אלא דידיה, דשחרית לתודיה. ר' יוסי קאי כוותך, דמוסף לא דחי אלא מעמד דמוסף ולא דמנחה. דידיה נמי לא דחי. תמי', וכי מוסף לא דחי מעמד שבמוסף. י"ח יום גומרין את ההלל. ולא קתני ר"ח. (סבר לאפסוקינהו. כלומר לאו דאורייתא הוא). לא יתחיל. הלל בר"ח. ובשבעה (עשר) (עלתן). ואותו יום לא חשבינן, אלא מכן ואילך חשיב מ' יום. כ"ג דסיון שהוא מלא, וי"ז בתמוז, הרי מ', נמצא שכמו ירד ושבר את הלוחות. מעת הוסר התמיד לתת שקוץ. כלומר, ביום שהוסר התמיד הקים צלם, וכבר אמר בי"ז בטל התמיד. (דכתיב עלה לליענותא).

הגהות הב"ח

(ה) גמ' כפוסקיע"ש ואפשרכמ דהוה מתיב עליהדה לאתרוכי ביתיה יידך אשלמת ליה: (כ) תש"י ד"ה ומ"ש מוסף כי' אין בו במנחה ולא קתני אין בו במוסף דלא: (ג) ר"ה ש"ב ר' יוסי כי' אין בו בנעילה ואתא: (ד) ד"ה בפחד כי' ד"ה מס"ד דקרבן מוסף וקרבן עצים דבני אדם: (ה) ד"ה בשבעה כו' ס"ל דבשבעה עלה ולא בששה דמקרא נפקא לן כי' מתן תורה הוה בשבעה כו' וכדי"ל: (ו) תוס' ד"ה אמר כי' לא מבברכינן בדמוכה הבא וקן משמע כי' דקאמר אמר אביבו הוה קאימנא קמיה דר' אלעזר בר צדוק ואייתי ההוא גברא ערבה קמיה: (ז) שם ד"ה ואמנהגא כי' הקב"ה ידך אשלמת ליה כו' להקב"ה אמתכמי ידך הם"ד:

(ח) חסר כאן ע"ל דדחי דידיה ומאי שנא מוסף דלא דחי דידיה. דקתני אין בו מוסף אין בו מנחה. דמשמע אבל במוסף עצמו איכא מעמד. א"ל. יכי בעיא לך דמוסף דחי דידיה, השתא מנחה דלא הוה דידיה דחי ליה מוסף ממעמד, דידיה דמוסף מיבעיא. אמאי? דחי נמי במנחה, הא הלל לא דחי אלא דידיה, דשחרית לתודיה. ר' יוסי קאי כוותך, דמוסף לא דחי אלא מעמד דמוסף ולא דמנחה. דידיה נמי לא דחי. תמי', וכי מוסף לא דחי מעמד שבמוסף. י"ח יום גומרין את ההלל. ולא קתני ר"ח. (סבר לאפסוקינהו. כלומר לאו דאורייתא הוא). לא יתחיל. הלל בר"ח. ובשבעה (עשר) (עלתן). ואותו יום לא חשבינן, אלא מכן ואילך חשיב מ' יום. כ"ג דסיון שהוא מלא, וי"ז בתמוז, הרי מ', נמצא שכמו ירד ושבר את הלוחות. מעת הוסר התמיד לתת שקוץ. כלומר, ביום שהוסר התמיד הקים צלם, וכבר אמר בי"ז בטל התמיד. (דכתיב עלה לליענותא).

(ט) חסר כאן ע"ל אל"ל הכי קאמינא לך לא לדחי אלא דידיה ומאי דחי וכו'.

(ח) חסר כאן ע"ל אל"ל הכי קאמינא לך לא לדחי אלא דידיה ומאי דחי וכו'.

(ט) חסר כאן ע"ל אל"ל הכי קאמינא לך לא לדחי אלא דידיה ומאי דחי וכו'.

(א) ר"ה ש"ב ר' יוסי אומר כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד דמאי אילימא מעמד דשחרית הא תנא קמא נמי הכי קאמר אלא מעמד דמוסף דידיה נמי לא דחי אלא דמנחה. (ב) ר"ה ש"ב ר' יוסי אומר כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד. (ג) ר"ה ש"ב ר' יוסי אומר כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד. (ד) ר"ה ש"ב ר' יוסי אומר כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד. (ה) ר"ה ש"ב ר' יוסי אומר כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד. (ו) ר"ה ש"ב ר' יוסי אומר כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד. (ז) ר"ה ש"ב ר' יוסי אומר כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד. (ח) ר"ה ש"ב ר' יוסי אומר כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד. (ט) ר"ה ש"ב ר' יוסי אומר כל יום שיש בו מוסף יש בו מעמד.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com